

Voetbal in Batav..eh.. Jakarta!

Nico van Horn

Tussen de Chinese wijk Glodok en de rosse buurt van Jakarta, Mangga Besar, ligt een pareltje van voetbalgeschiedenis. Geheel toevallig belandde ik daar in september 2004, omdat de chauffeur van de bank waarvoor ik wat werk deed in Jakarta, Triyono, me aangeduid werd als oud-voetballer. Hij vertelde me dat hij tussen 1967 en 1972 in het nationale team van Indonesië had gezeten. Ik vroeg hem van welke club hij oorspronkelijk kwam. UMS, was het antwoord. Bestaat die dan nog, vroeg ik verbaasd? Jazeker! Als dat zo is, dan gaan we er vanmiddag heen, besloot ik op koloniale wijze.

UMS

Zo reden we op 3 september door een drukke binnenstad, eerst langs de Jalan Gajah Mada (het vroegere Molenvliet), dan naar rechts en verscholen achter een wirwar van straatjes, stegen, huizen en huisjes, een Chinese tempel en allerlei winkeltjes, stonden we ineens voor een voetbalveld, met de naam van de club op de toegangspoort: Lapangan POR UMS. UMS is de afkorting van Union Makes Strength en werd opgericht in december 1905.

Al in de negentiende eeuw werd in Indië gevoetbald, eerst door bezoekende Engelse schepelingen en matrozen, later door de bevolking zelf. Het verhaal gaat dat John Edgar in Surabaya met de eer ging strijken in 1894, maar al op 28 september 1893 was in Batavia de Bataviaasche Cricket- en Football Club 'Rood-Wit' opgericht. Dit is de eerste football-club in Batavia waarvan ik het bestaan officieel hebben kunnen traceren. Afgaande op de statuten deden ze vooral aan cricket, maar er werd dus al degelijk gevoetbald in Batavia. Meer clubs ontstonden, eerst op scholen en instituten, later ook onder de volwassenen. Eén van de Bataviase clubs was UMS (oorspronkelijk met een andere naam), die door de Chinese bevolkingsgroep was opgericht. Hoewel de meeste sportclubs op papier openstonden voor alle bevolkingsgroepen, kwam daar in de praktijk niet altijd evenveel van. De blanken en de Indische Nederlanders of Indo's konden wel samen voetballen, maar de Indonesiërs en de Chinezen richtten al snel eigen clubs op. Merkwaardig is wel dat de eerste statuten van UMS het lidmaatschap nadrukkelijk voorbehiielden aan leden van Chinese komaf.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog ontstond de Nederlandsch-Indische Voetbalbond (NIVB), vrijwel uitsluitend met blanke of Indo-clubs. Enkele Chinese clubs kwamen er pas bij vanaf 1935 toen de NIVB na een fikse interne ruzie omgevormd werd tot de Nederlandsch-Indische Voetbalunie. Er kwam in 1948 zelfs een aparte commissaris in het bestuur voor Chinese aangelegenheden. De Indonesiërs hadden intussen in 1930 hun eigen bond opgericht, terwijl er ook nog een Chinese Voetbalbond bestond. In de literatuur over die jaren valt te lezen dat de Chinese voetballers als hard bekend stonden. Dat harde spel wierp resultaten af. In 1933 en in 1948 werd UMS kampioen in de Voetbalbond voor Batavia en omstreken. In de meeste grotere steden waar werd gevoetbald, was er steevast een Chinees elftal. In Batavia minstens twee: ook de andere grote Chinese club (Chung Hwa), nu Tunas Jaya genaamd, bestaat nog steeds.

De zogenoemde stedenkampioenschappen vormden hoogtepunten, naast de normale competitie. Voor die stedenwedstrijden stelde de bond voor Batavia een elftal samen uit alle voetbalclubs die in en rond Batavia speelden. Surabaya deed dat ook, enz. Steden streden dus in die wedstrijden tegen elkaar. En als Batavia won, had de delegatie van UMS daarin steevast een groot aandeel. Na de oorlog werd het exclusief Chinese karakter van UMS losgelaten, er kwamen nu ook spelers van andere komaf bij. In de jaren zestig en zeventig was UMS hofleverancier voor het nationale elftal van Indonesië.

Ook internationaal deden de Chinese Indonesiërs goed mee. In 1934 bij de tiende Oosterse Olympiade of Far Eastern Olympic Games in de Filipijnen bereikte het Indische elftal met drie Chinese spelers de tweede plaats. Deelnemers aan die Spelen waren de Filipijnen, Nederlands-Indië, Frans Indo-China, Japan en China. Ook het Indische elftal dat in 1938 aan de WK deelnam en enkele wedstrijden in Nederland speelde telde Chinese spelers.

De tandarts

Grote man bij UMS is nu nog steeds Liem Soen Yu, of met zijn Indonesische naam dokter Endang Witarsa. Helaas was hij er die vrijdag niet, hij komt alleen nog

op maandagen en donderdagen en bij de wedstrijden op zaterdag. Misschien te begrijpen want deze uiterst actieve man en harde trainer (zo werd me verteld) is 88 jaar. Hij is van beroep tandarts en vroeger behandelde hij leden van UMS gratis. Dat was natuurlijk een mooi lokkertje om de ledenaanwas te stimuleren.

UMS hangt tegenwoordig als amateurclub dicht tegen de profclub Persija (van 1928) aan, die tweede staat in de competitie. De supporters van Persija staan als fanatiek bekend. De meesten bezoeken de wedstrijden van hun club met helm op (niet zo moeilijk, ze komen toch op de motor of brommer) om projectielen terug te kunnen koppen. Een nieuwe rage schijnt nu te zijn om flessen met plas te vullen en die naar de tegenstanders of op het veld te gooien. Neem eens een kijkje op de website van Persija (ook Engelstalig) www.jakmania.org. Ik heb nu een shirt van Persija (oranje) en schijn 'honor-supporter' te zijn.

Goed, waar waren we gebleven. Bij de toegangspoort van UMS. Op het veld was een voetbalpartij annex training aan de gang voor de senioren: de junioren spelen op woensdagmiddag! Er waren wat toeschouwers, die op de houten tribune onder een golfplaten dak zaten te kijken of te tukken. We liepen door naar het clubgebouw. Op de grond gewichten voor de training; blikken gevuld met cement, gelast aan een ijzeren staaf. Een kleedkamer, en vervolgens het clubhuis zelf. In de hoek een prijzenkast: vooraan de kitscherige Indonesische bekercups met goudverf en veel versiersels en lintjes, maar daarachter, ik kon het bijna niet geloven, tientallen zwart uitgeslagen bekercups en schalen en beelden. De vitrine ging open en op die zwarte bekercups waren jaartallen te lezen als 1922, 1931, 1911, 1948, met inscripties en namen als Bataviaasche Voetbal Club, verzoeningsbeker, OLIVEO, Stedenkampioenschap, aangeboden door..., enzovoorts. Kortom, hun bijna eeuwoude prijzenschat is nog intact, een beetje donker uitgeslagen door het verwoestende klimaat. Ik stond perplex. Dit had ik in Indonesië niet verwacht. Misschien dat sommige zilveren bekercups van grote waarde tijdens de oorlog zijn verdwenen, dat kan best, maar de bewaker van het clubhuis was zichtbaar trots op de collectie.

Voetbalgeschiedenis

UMS interesseert zich echt voor het verleden, getuige het feit dat bijna al hun bekercups en prijzen nog aanwezig zijn. Ook het feit dat ze in 1950 en 1955 boeken hebben uitgegeven, doet me vermoeden dat er misschien ook nog wel een archief is. Wellicht bij de goede dokter thuis, want ik heb het archief niet in het clubgebouw gevonden. Vandaar dat ik nu van alles probeer om de dokter te pakken te krijgen.

Ik had ook nog in een nieuw antiquariaat in Jakarta (eindelijk een goede selectie) een boek gekocht over de geschiedenis van sport in Indië en Indonesië. Hoewel het merendeel van het boek over de periode na 1945 gaat (het is tenslotte gedrukt op de persen van de Indonesische Staatsuitgeverij) was ik er toch blij mee. Zoveel is er niet verschenen op dit gebied. En het moest allemaal zo zijn. Direct na terugkeer in Amsterdam, kwam ik in een antiquariaat (het onvolprezen Sportboek) een boekje tegen over de UMS van 1905 tot 1950. Volgens de Centrale Catalogus in geen enkele Nederlandse bibliotheek aanwezig. Direct maar gekocht. Afgezien daarvan zijn er in de bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde in Leiden enkele boeken en tijdschriften over sport in Nederlands-Indië. Zo verschenen er grotere algemene werken over de Indische voetbalhistorie in 1934 en in 1949.

Ik doe er intussen alles aan om de volgende keer dr. Endang Witarsa te spreken en ik moet nog even een slimme manier vinden om bij de viering van het eeuwfeest van de UMS in december 2005 te zijn. Nasi eten op het sportveld van UMS Ach, wie zei er dat het kolonialisme passé is?

Literatuur:

Sejarah olahraga Indonesia (Jakarta 1991); Buku peringatan Ulangtahun U.M.S.15 desember 1905-1955 (Djakarta 1955); Tiong Hoa Un Tong Hwee, Union Makes Strength, Djakarta, buku peringatan ulang tahun 1905-1950 (Djakarta 1950); VUVSI ISNIS 1914-1919-1949, gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van de voetbal toporganisatie in Indonesië en het vijfendertigjarig bestaan van de Stedenkampioenschappen (Djakarta 1949); 40 jaar voetbal in Ned.-Indië 1894-1934 (W. Berretty, Soekaboemi 1934); Javasche Courant 25 mei 1894.